

SPOLUPRÁCA

„PRACOVAŤ S INÝMI“

spolupráca s. 1: akt spolupráce: spoločné úsilie 2: združenie osôb pre spoločný prospech

Spolupráca: Pracovať spolu pre spoločný cieľ alebo zámer

ČO JE SPOLUPRÁCA?

Spolupráca je pracovný vzťah, ktorý sa vytvára medzi dvomi alebo viacerými ľuďmi pri plnení nejakej úlohy. Charakterizuje ju pocit „dávať a brať navzájom,“ hladký prechod medzi rolami vedúceho a člena skupiny, súhlas s cieľmi, ktoré skupina sleduje.

Jeanne Gibbsová definuje v knihe *Kmene: Nová cesta učenia a spolužitia* tieto fázy spolupráce: vtiahnutie, vplyv a spoločenstvo. Pokiaľ ste ešte neobjavili túto knihu, treba zdôrazniť, že je to kľúčový, základný prameň pre prácu. Nájdete v nej mnoho aktivít okamžite použiteľných, ktoré rozvíjajú každé z týchto štádií, ako aj ich zdôvodnenie na podklade výsledkov výskumov.

Znaky spolupráce

Životnú zručnosť spolupráca môžeme podľa určitých znakov nájsť v skupinovej práci. Členovia skupiny majú rovnaké ciele, spolu premýšľajú riešenia, navzájom počúvajú nápady, rozdeľujú si povinnosti, sú ochotní okamžite si pomôcť, prijímajú zodpovednosť za získavanie i spracúvanie informácií a taktiež za predvedenie konečného výsledku projektu. Keď skupina pracuje spolu takýmto spôsobom dlho, a najmä vtedy, keď je ich úloha veľmi zodpovedná, čo posilňuje citové vzťahy, vyvíja sa silný pocit priateľstva.

V spolupráci treba veľmi citlivo zvažovať úlohy. Ako úloha postupne vyžaduje rôznu odbornosť, vedomosti a zručnosti, členovia skupiny prechádzajú z úlohy vedúceho do úlohy spolupracovníka a naopak. Práve týmito prirodzenými zmenami úloh prežíva každý člen skupiny pocit, že jeho prínos je dôležitý a podstatný pre úspešné splnenie projektu alebo cieľa; keby človek pracoval sám, pokladal by splnenie rovnakej úlohy za veľmi ťažké, ak nie nemožné. V skutočnej spolupráci platí, že celok je viac ako súčet častí.

PREČO SPOLUPRACOVAŤ?

Dnes si už len ťažko predstavíme prácu alebo zamestnania, ktoré by nevyžadovali nejakú formu spolupráce. Možno predpokladať, že v budúcnosti budú pracovníci skôr potrebovať vedieť,

ako získavať nové vedomosti a ako vymýšľať nové metódy, než aby sa spoliehali na informácie voľakedy nahromadené a kopírovali staré metódy.

Objavovať Ameriku je pre podniky a organizácie veľmi neefektívne a neekonomické. Je výhodnejšie používať metódu brainstormingu,¹ diskusie, rozhodovať sa na základe zhromaždených návrhov viacerých osôb než len podľa skúseností a nápadov jednotlivca. Pracovať aspoň s jedným ďalším človekom nás obohacuje o zážitky zo spoločného rozhodovania, z riešenia konfliktu a z neustáleho učenia. To všetko prináša spolupráca.

Dnešný rodinný život je zložitý. Veľa detí nastupuje do školy s menšími schopnosťami spolupracovať než kedykoľvek predtým, hoci žijú v období, kedy je táto zručnosť životne dôležitá pre ich úspech – teraz aj v budúcnosti.

Spolupráca je taktiež podstatná pre občiansky život, najmä pri rastúcom počte národností, ktoré majú spolu žiť.

Technický pokrok

Popularita televízie a jej časté zneužívanie na „zabavenie detí, aby neotravovali,“ alebo ako „zdroj poučenia“ namiesto kontaktu so živým človekom, brzdí rozvoj sociálnych zručností. Podľa Jamesa Garbarina „Okrem toho, že televízia učí, že násilie je prijateľný prostriedok na riešenie konfliktov, má taktiež ďalší a oveľa zradnejší vplyv na vývoj dieťaťa. Vytlačá činnosti, ktoré sa v rodine alebo s priateľmi robili spoločne a nahrádza ich pasívnym pozorovaním namiesto skutočných spoločných akcií. Tým berie ľuďom príležitosť učiť sa byť spolu. Čím menej skúseností majú ľudia s interakciou tvárou v tvár, tým viac si nedôverujú, tým viac sa objavuje v ich sociálnych mapách nepriateľstvo a obrana, a tým otrávenejšie sa stáva prostredie, v ktorom žijú.“²

Druhou technickou vymoženosťou, ktorá pri nesprávnom používaní môže byť na prekážku socializácii detí, sú počítače. Ich počet v domácnostiach sa zvyšuje. Opäť, čas strávený pred obrazovkou počítača je predovšetkým čas samoty a uberať tak príležitosti na rozhovory a vzťahy s inými. Niektoré štúdie ukázali, že čím viac času sa v rodine trávi pri počítači, tým väčší je pocit izolácie, a tým je horšia rodinná interakcia,³ čo všetko mieri opačným smerom, než je vývoj schopnosti spolupráce. A tak tieto technické vymoženosti, ktoré sme roky pokladali za veľký dar pre všetkých, môžu sa prirovnávať k trójskemu koňovi: dôsledky ich nesprávneho používania alebo nadužívania sú skryté a zhubné.

AKO SPOLUPRACOVAŤ?

Spolupráca sa začína, keď pracujeme s inými ľuďmi na splnení spoločných cieľov v zhode a pohode. To vyžaduje, aby sme pre skupinovú prácu vytvorili podmienky, napríklad: žiaci by mali chápať, čo prispieva k tomu, aby skupina fungovala, aké sú vnútorné normy a pravidlá skupiny, čo je úlohou skupiny, čo znamená individuálna zodpovednosť, aký je časový plán. Vaším žiakom môžu úplne chýbať skúsenosti so spoluprácou. Ak to tak je, začnite skromne: najskôr určite, dohodnite postupy pre prácu v dvojiciach a v skupine, začnite s nenáročnými projektmi.

¹ Brainstorming (po anglicky brain = mozog, storm = búrka, po slovensky označované ako „burza nápadov“) je metóda, keď v proej fáze všetci v skupine voľne vymýšľajú riešenie daného problému, pričom je neprípustná akákoľvek kritika, naopak, vítajú sa aj veľmi „bláznivé“ nápady. V druhej fáze sa všetky nápady hodnotia a vyberajú najviac prijateľné. (Poznámka prekladateľky.)

² Garbarino, James: *Raising Children in a Socially Toxic Environment* (Výchova detí v sociálne otrávenom prostredí). Jossey-Bass Publishers, San Francisco 1995, strana 35. Vid' tiež Hannaford, Carla: *Smart Moves*, strany 93 a 171-172.

³ Healy, Jane: *Failure to Connect: How Computers Affect Our Children's Minds - For Better and Worse* (Neschopnosť nadviazať kontakt: ako počítače ovplyvňujú naše deti - k lepšiemu aj k horšiemu). Simon & Schuster, New York 1998, strany 194-196 a strany 273-274. Vid' tiež Hannaford, Carla: *Smart Moves*, strany 66-67.

Buďte vzorom a neustávajte v primeranej podpore. Zakaždým, keď sa spoločná práca skončí, venujte čas reflexii, aby si žiaci mohli „prebrať priebeh“, pouvažovať nad zlepšovaním zručností i nad svojou schopnosťou dosahovať ciele spolupráce. Opäť kniha Jeanne Gibbsovej: *Kmene: nový spôsob učenia a spolužitia* je vynikajúcim zdrojom námetov, ako zhodnotiť priebeh.

Začnite pomaly a vytvárajte veľa príležitostí

Začnite pomaly; nepredpokladajte, že vaši žiaci budú mať na začiatku roka dostatok sociálnych i osobnostných zručností, aby vedeli hneď pracovať v štvorčlenných či päťčlenných skupinách. Začnite s dvojicami a postupne zvyšujte veľkosť skupín i zložitosť úloh. Spočiatku môže byť riešenie problémov spoločne s inými pre žiakov obtiažne. Ale pomocou diskusií, precvičovania a s vami ako vzorom si žiaci osvoja zručnosti, ktoré to uľahčia. Naučiť sa životnej zručnosti spolupráce vyžaduje od učiteľa i od žiakov čas a úsilie, ktoré ale vôbec neľutujeme, keď vidíme pozitívne výsledky plné harmónie.

Hranie úloh vytvára príležitostí, aby sa predstavil a posilnil správny model spolupráce. Prosím pamätajte, že žiadna jednotlivá skúsenosť nemôže sama osebe viesť k tomu, aby sa človek naučil spolupracovať. Len každodenné príležitosti s rôznymi situáciami a s rôznymi spolužiakmi počas dostatočne dlhého obdobia vybudujú v žiakoch potrebné zručnosti.

AKO VYZERÁ SPOLUPRÁCA V SKUTOČNOM ŽIVOTE?

- Dobrovoľne sa zúčastňujeme na zlepšovaní miestnych podmienok, sme aktívnymi členmi rôznych skupín, združení v komunite.
- Poskytujeme informácie, aby sme vytvorili skutočný pocit bezpečia v našej komunite.
- Spoločne pracujeme na rôznych projektoch, napríklad „Deň Zeme“, aby sme mali čistejšie, zdravšie a bezpečnejšie životné prostredie.
- Pri prírodných katastrofách poskytujeme pomoc i materiál (napríklad pri víchrici, záplavách, požiaroch, zemetrasení alebo silných búrkach).
- Spoločne pracujeme na niečom, čo bude slúžiť všeobecnému dobru.
- Radšej podporujeme ako sabotujeme zmeny, ktoré povedú k zlepšeniu našich škôl a komunít.
- Spolupracujeme s inými na potrebných zmenách zákonov, získavame informácie, uverejňujeme ich a lobujeme za ne.

AKO VYZERÁ SPOLUPRÁCA V ŠKOLE?

V učiteľskom zbore

- Spolupracujete na vytváraní dobrého kurikula pre všetkých žiakov,
- vytvárate kurikulum, ktoré pomôže žiakom rozvíjať pojmy i vedomosti,
- požičiavate si materiály a pomôcky,
- venujete dlhší čas tomu, aby ste vytvorili pocit spolupatričnosti medzi žiakmi v triedach, používate aktivity na vtiahnutie (viď *Kmene: Nová cesta učenia a spolužitia* od Jeanne Gibbsovej), podporujete kooperatívne učenie (viď knihu Spencera Kagana *Cooperative*

Learning)⁴ a zaraďujete do vyučovania komunitný kruh alebo triedne stretnutia (viď knihu Jane Nelsonovej *Positive discipline*),

- robíte zmeny v organizácii vyučovania, aby ste žiakom poskytli dostatočný čas na rozpoznanie vzorových schém a na vytvorenie mentálnych programov,
- poskytujete pomoc novým členom zboru, keď sa zoznamujú so zabehaným poriadkom školy, s rozvrhom činnosti i s filozofiou školy,
- koučujete sa navzájom, a tým profesionálne rastiete,
- novým učiteľom odovzdávate svoje skúsenosti a ponúkate pomoc tým, ktorí majú ťažkosti v triede alebo prežívajú stresy doma.

Žiaci

- Pomáhajú spolužiakom pri učení, precvičovaní i opakovaní látky,
- pracujú spoločne, aby lepšie porozumeli svojim sociálnym a emocionálnym odlišnostiam i odlišnostiam v učení,
- usporadúvajú a používajú materiály s ohľadom na iných,
- ponúkajú pomoc iným žiakom,
- pracujú v zhode s ostatnými spolužiakmi i s učiteľmi,
- nevyčleňujú žiadneho spolužiaka z práce, zo štúdia alebo z hry,
- učia sa používať metódu riešenia problémov v rozličných situáciách,
- na skupinových projektoch pracujú v súlade so svojim osobným najlepším výkonom,
- sú prostredníkmi pri objasňovaní odlišností,
- zúčastňujú sa hier, hrajú v hudobných skupinách, pracujú v žiackych radách, v hliadkach bezpečnosti, zaoberajú sa kolektívnymi športmi.

APLIKAČNÉ ÚLOHY NA ROZVOJ SPOLUPRÁCE

Pre celú triedu

- *Pokyny žiakom, ktoré dáva učiteľka, keď ich rozdeľuje do učebných tímov:* Každý si od mňa zoberie jeden kus skladačky. Až začne hrať hudba, utíšte sa. Prechádzajte sa po triede a hľadajte, kto má ďalšie kúsky z vašej skladačky. Zložte ich a nalepte na výkres. Vymyslíte si pre skupinu názov a napíšte ho pod skladačku.
- *Pokyny pre učiteľa:* Na papier si zapíšete zloženie skupín so štyrmi alebo piatimi členmi. Vezmite pre každú skupinu jeden tvrdší farebný papier (pre každú skupinu inú farbu) alebo pohľadnicu a rozstrihajte ich na kúsky (každé dieťa v skupine dostane jeden kúsok). Na každý kúsok napíšete meno dieťaťa. Pre štvorčlennú skupinu rozstriháte farebný papier na štyri kúsky. Každému dieťaťu potom podáte kúsok s jeho menom a pustíte hudbu. Skontrolujte deťom skladačky, aby skupiny boli v tom zložení, ako ste si ich pripravili.

⁴ Z českej odbornej literatúry možno odporúčať knihu Hany Kasíkovéj: *Kooperativní učení, kooperativní škola, Praha: Portál, 1977.* (Poznámka prekladateľky.)

Pre malú skupinu alebo jednotlivcov

- Utriedte v škatuli pomôcky, ktoré váš učebný tím potrebuje pri práci (napríklad nožničky, zväzňovač, ceruzky, pastelky, pravítka, lepidlo) tak, aby ich mohol používať každý člen skupiny. Napíšte aspoň tri zdvorilé spôsoby, ako požiadať o vec, ktorú práve používa niekto iný.
- Vo svojom učebnom tíme vymyslíte aspoň päť znakov kooperatívnej skupiny. Tri z nich použite v básni, ktorá popisuje, ako trieda vie spolupracovať. Predvedte ju triede.
- Zistite dvoch ľudí z vášho okolia, zo susedstva, ktorí vedia dobre spolupracovať. Popíšte tri príklady, ako spolupracovali, aby prácu dokončili.
- Napíšte „Pokyny pre spoluprácu v skupine“, ktoré by pomohli vášmu učebnému tímu pracovať spoločne čo najlepšie. Popíšte aspoň štyri kroky. Použite farby a grafické znázornenia. Dajte každému členovi tímu jednu kópiu. Keď bude treba, prejdite tieto kroky a prípadne ich zmeňte.
- Navrhните matematickú alebo gramatickú stolovú hru pre dvoch až štyroch hráčov, aby ich učila spolupracovať. Napíšte dve pravidlá (môžete aj viac), aby hráči pochopili cieľ hry a spôsob, ako ju majú hrať. Urobte hraciu plochu, vyberte nejaké hracie kamene alebo žetóny, hracie kocky alebo počítaadlo ťahov či nejaké hracie karty. Zahrajte si hru v dvojici. Potom sa spýtajte spoluhráča, či si myslí, že sa splnil účel hry (učiť sa spolupráci).
- Urobte rozhovor s nejakým dospelým, ktorý pracuje vo vašej škole. Požiadajte ho, aby popísal svoju prácu a aké miesto v nej zaujíma spolupráca. Napíšte inzerát na konkurz na toto miesto v rozsahu asi 25 slov. Spýtajte sa aspoň desiatich spolužiakov, či by niekedy chceli túto prácu vykonávať. Oznamte výsledky prieskumu inému učebnému tímu. Pošlite osobe, ktorá vám poskytla rozhovor, pozdrav s poďakovaním a pripíšte jednu myšlienku, ktorú ste sa od neho dozvedeli o spolupráci.
- Vyberte si skladačku (puzzle), ktorá obsahuje prinajmenšom sto kúskov. Rozdeľte kúsky medzi členov vášho učebného tímu. Potichu skladajte obrázok a potom ho ukážte učiteľovi. Určite v tíme tri postupy, ktoré vám pomohli dokončiť úlohu. Dajte si zoznam s týmito postupmi do obalov s pokynmi a používajte ich pri ďalších úlohách.
- Pozvite do triedy zástupcu firmy, ktorá je v obchodnom spojení so školou. Pripravte si najmenej tri otázky, z ktorých aspoň jedna bude zameraná na spoluprácu a na to, ako sa konkrétne prejavuje v styku so školou. Otázky si pripravte písomne. Urobte pútač, reklamu alebo inzerát pre túto spoločnosť, ktoré by vysvetľovali jej partnerské vzťahy so školou a pošlite ich firme spolu s poďakovaním.
- Vypracujte zoznam aspoň ôsmich kníh o spolupráci, ktoré by zaujali dievčatá i chlapcov vo vašom veku. Do zoznamu zaraďte ako krásnu literatúru, tak aj skutočné príbehy. Než predložíte zoznam svojim spolužiakom, mali by ste prečítať všetky knihy. Vyhľadajte tých spolužiakov, ktorí tiež čítali knihy na vašom zozname; spýtajte sa, čo sa oni z prečítanej knihy dozvedeli o spolupráci.

V..... dňa

Vážení rodičia,

opäť sa začíname zoznamovať s novou životnou zručnosťou a tou je

spolupráca.

Deviate vydanie Websterovho výkladového slovníka definuje spoluprácu ako 1: akt spolupráce: spoločné úsilie 2: združenie osôb pre spoločný prospech.

V škole budeme precvičovať spoločnú prácu mnohými spôsobmi. Žiaci budú:

- *vymýšľať znaky spolupráce,*
- *písať postupy ako spolupracovať,*
- *nachádzať príklady spolupráce v miestnom zastupiteľstve alebo vo vláde.*

Naš štátny školský systém bol založený na to, aby vychovával žiakov pre život v demokratickej spoločnosti.

Tu je niekoľko postupov, ktorými môže rodina podporovať rozvoj spolupráce a občianstva.

- *Pohovorte si spoločne i so svojím dieťaťom s niekým z rodiny alebo obce, kto opustil svoju vlasť, aby získal slobodu. Vyhľadajte aj príklady spolupráce vlád, ktoré niečo také umožnili.*
- *Vyberte si tému dôležitú pre Vašu obec, napríklad znečistenie, stav ciest alebo ihriska. Zhromaždite o tejto tematike niekoľko internetových i novinových článkov. Zoznámte sa so stanoviskami oboch strán. Spýtajte sa svojich detí, aké stanovisko zastávajú.*
- *Vezmite svoje dieťa so sebou, až pôjdete voliť. Požiadajte o dovoľenie, aby s Vami mohlo ísť za plentu. Vysvetlite mu, prečo ste sa rozhodli voliť práve takto, a čo je pre Vašu rodinu pri voľbách dôležité.*
- *Navštívte verejné zasadanie štátneho zákonodarného zboru. Nájdite príklady spolupráce medzi vládnymi rezortmi.*

Vítam túto príležitosť na spoluprácu s Vami pri výchove našich budúcich občanov.

S pozdravom,

.....
učiteľka Vášho dieťaťa

ZOZNAM ZDROJOV

LITERATÚRA

- Dahl Roald: Matilda
Naglik Hana: Ester a Albatros
Uličiansky Ján: Podivuhodné príbehy siedmich morí
Nanettiová Angela: Môj dedko je čerešňa
Blažková Jaroslava: Mačky vo vreci
Blažková Jaroslava: Traja nebojsovia a duch Miguel
Blažková Jaroslava: Minka a Pyžaminka
Šebesta Juraj: Venussha: Ťažký týždeň - spoločenská próza pre tínedžerov
Blažková Jaroslava: Môj skvelý brat Robinzon - spoločenská próza
pre tínedžerov
Blažková Jaroslava: Ohňostroj pre deduška
Karpinský Peter: Sedem dní v pivnici
Uličiansky Ján: Malá princezná
Milčák Ján: Trinásta komnata
Twain Mark: Oliver Twist
Feldek Ľubomír: Čiernobiela kniha rozprávok
Ondrejov Ľudo: Zbojnícka mladosť
Groch Erik Jakub: Tuláčik a Klára
R. Moric - Oktávis ide stovkou
J. Pavlovič - Zajkovia Majko a Kajko
Z. Miler - Krtko a potopa
W. Bonsels - Včielka Maja a jej príhody
Koza rohatá a jež
Starý Bodrík a vlk
Červená Čiapočka

FILM

Pád do ticha (pre mládež)
Nanga Parbat (pre mládež)
Neskrotná (Brave)
Farba citov (The Help) (pre mládež)
Kung Fu Panda
Děrsu Uzala (pre mládež)
Trou de fer: Železná diera
Koralína a svět za tajnými dveřmi
Biela veľryba (Moby Dick) (pre mládež)
Nepozvaný hosť (The Visitor) (pre mládež)
Milionár z chatrče (pre mládež)
Rodinka úžasných
Toy Story 3: Príbeh hračiek
Toy Story 2
Toy Story
Návrat do budúcnosti
Ako vytrhnúť veľrybe stoličku
S tebou ma baví svet
Nekonečný príbeh
Wall-E
Hore
Monsters, a.s.
Pi (pre mládež)
Alica v krajine zázrakov
Nonni a Manni
Pásli ovce valasi
Medená veža (pre mládež)
Paríž, milujem ťa (pre mládež)
118 dní v zajatí ľadu (pre mládež)
Ratatouille
Teta
Cesta do pravěku
Oliver Twist

Amazonia vertical (pre mládež)

80 metrov pod vrcholom (pre mládež)

Doba ľadová

Bambuľkine dobrodružstvá - Veľké upratovanie

Krtko a nohavičky

Pat a Mat

Armagedon

HUDBA

P. Nagy - Lienka Lenka

Tancovala babka s dedkom

Pec nám spadla

Jedna druhej riekla

A. Zemanovský: Prepletačky